

Certificering in de praktijk

'Niet praten, maar aan het werk'

Zelden zal een onderwerp binnen de bosbouw zoveel stof hebben doen opwaaien als de certificering van de houtproductie. Al jarenlang wordt er gezocht naar methoden en criteria om te garanderen dat hout op een duurzame wijze geproduceerd en verwerkt wordt. Maar de brede, mondiale discussie, die zich aanvankelijk concentreerde op de teelt van tropisch hardhout, leek niet tot veel actie te leiden. Totdat onlangs bleek dat er schot begint te komen in de praktische invulling van de certificering van de productie van hout. In dit artikel wordt stilgestaan bij twee voorbeelden uit de praktijk van de certificering. Oftewel: de tijd van praten is geweest, de tijd van doen is gekomen.

Er bestaat veel verwarring over de term 'certificering', ook al omdat nogal eens gesproken wordt over een 'eco-label' dat aan duurzaam geproduceerd hout zou moeten worden verleend. Al jarenlang zijn we bekend met keurmerken als dat van Max Havelaar voor bijvoorbeeld koffie en chocola. En met het keurmerk van Skal, de controle-organisatie voor biologische produktiemethoden, voor diverse biologische producten en produktiemethoden. Voor de productie van hout bleek het invoeren van een dergelijk certificaat echter niet eenvoudig. Enerzijds vanwege het bijzondere karakter van de productie van hout (bijvoorbeeld

vanwege de lange 'productietijd'), maar vooral ook omdat steeds gestreefd is naar een certificeringsmethode die op mondiaal niveau geaccepteerd zou worden. Een certificaat moet aangeven dat het eindproduct dat de consument in handen heeft uit een op verantwoorde, duurzame wijze beheerd bos afkomstig is. En dat het hout bovendien op milieuvriendelijke wijze verwerkt is tot eindproduct. Ook wordt er al gesproken over het verstrekken van deelcertificaten, of voor verschillende 'klassen' van duurzame productie.

Hoe kan worden vastgesteld of de productie van hout (in sociaal en ecologisch opzicht) duurzaam is? De bekendste criteria voor de sociaal en ecologisch verantwoorde productie van hout van dit moment zijn die van de Forest Stewardship Council (FSC). In de FSC zijn onder andere milieu- en mensenrechtenorganisaties, houthandelaren en inheemse volkeren vertegenwoordigd. De criteria die door de FSC zijn opgesteld voor de duurzame productie van hout worden toch vrij algemeen geaccepteerd, zij het dat er binnen de bosbouw nog steeds wat verzet is tegen de FSC. Tijdens het congres van de Union of European Foresters (zie het septembernummer van het NBT) werd er bijvoorbeeld heftig en emotioneel geageerd tegen de FSC. Vooral bosbouwers uit Groot-Brittannië zien de Council als een groep 'buitenstaanders'. De internationale houthandel en bosbouwsector maken immers maar ongeveer 25% van de stemmen uit.

FSC certificeert zelf niet, dat wil zeggen: de organisatie bepaalt niet zelf met een aantal scherp ge-

formuleerde criteria in de hand of boseigenaar X op een beheersysteem heeft dat de duurzame productie van hout garandeert, of dat houtzagerij Y het hout volgens de richtlijnen verwerkt. FSC kan echter een accreditatie verlenen aan organisaties die wél met criteria in de hand het veld in gaan. Deze organisaties mogen dan vervolgens een certificaat verlenen, bijvoorbeeld aan boseigenaar X. Momenteel heeft een vijftal organisaties accreditatie bij de FSC aangevraagd. Onder hen het eerder genoemde Skal, en de Société Générale de Surveillance (SGS).

Deze twee organisaties komen we later nog tegen. Zij zijn namelijk betrokken bij twee pogingen om certificering van houtproductie in de praktijk te brengen, volgens de criteria van de FSC.

Certificering van houtproductie in Arnhem

Eén van de twee projecten is gestart door de gemeente Arnhem. George Borgman, hoofd Bossen en Parken van de gemeentelijke dienst Milieu en Openbare Werken mag als initiatiefnemer worden beschouwd: "Ik heb het altijd vreemd gevonden dat we als westerse landen anderen wel even zouden voorschrijven hoe ze hun bos moesten beheren. En dat terwijl we niet naar onszelf keken. Daarom leek het me een goed idee om zelf een certificeringsproject te starten."

Borgman had al enige ervaring met certificering van biologische productie. Skal certificeerde eerder al de hooiproduktie van de Arnhemse dienst. Op 7 juni jongstleden werd bovendien op initiatief van de Stichting ECO-

■ *Figuur 1: Het bekende EKO-vignet, in juni door Skal verleend aan het Arnhemse hout.*

HOUT - een lid van de FSC dat de handel in ecologisch en maatschappelijk verantwoord geteeld hout wil initiëren, stimuleren en promoten - door Skal het EKO-keurmerk verleend aan het Arnhemse hout. Arnhem was hiermee de eerste stad op het Europese continent die aan haar hout een dergelijk eco-label mocht hangen. Nu wil men echter een stapje verder. Via Skal, dat een accreditatieverzoek heeft ingediend bij FSC, wil Arnhem haar bosbeheersysteem en houtproducten gecertificeerd zien.

Rop Monster was namens de Stichting ECOHOUT betrokken bij het pilot-project in Arnhem: "Op 28 augustus heeft er een formeel bezoek plaatsgevonden van mensen van FSC aan de Arnhemse groenbeheerders. FSC is zeer te spreken over onze plannen. Er is gekeken of Bossen en Parken de infrastructuur en administratie heeft om het project door te zetten. Bovendien zal worden bepaald of Skal als certificeerder kan worden ingeschakeld. De vooruitzichten zijn zeer gunstig. Eind september zullen we meer horen van FSC."

Ook Borgman ziet de toekomst van 'zijn' project zonnig in, alhoewel hij beseft dat de eisen die door FSC aan het project worden

gesteld hoog zijn. Zo zal er een nauwgezette administratie moeten worden bijgehouden en moet de geschiedenis van de Arnhemse bossen precies worden beschreven. Borgman is echter al lang blij dat er nu daadwerkelijk wat gedaan kan worden. "In Arnhem doen we liever iets dan dat we er alleen over praten. De hele certificeringsdiscussie leek toch een beetje stil te vallen."

De kritiek uit de bosbouwsector op Borgmans plannen is overigens niet mals geweest. "Steeds werd me in de wandelgangen gezegd: 'Waarom moet je nu zo nodig iets op eigen houtje ondernemen?' Zoals gezegd: wij zijn blij eindelijk iets te kunnen doen, om zo de discussie op gang te brengen. En natuurlijk willen we ons ook profileren middels dit project. We zijn als gemeente al jaren bezig van een duidelijke gedachte, vanuit een weloverwogen strategie. Zo introduceerden we jaren geleden een eigen beheermethode voor onze terreinen. Ook toen was er nogal wat kritiek." Borgman geeft aan dat hij toch merkt dat andere beherende organisaties gemeenten niet altijd geheel serieus nemen. "Vaak wordt wat geringschattend over ons gedacht. We willen laten zien dat we als beherende instanties niet zomaar wat rommelen in de marge. Samen met andere gemeenten, zoals Apeldoorn, Ede en Nunspeet, willen we nieuwe initiatieven ontplooiën. Deze gemeenten zijn ook geïnteresseerd in het opstarten van een certificeringsproject. We willen ons als gemeenten onderscheiden. En dat wordt niet altijd op prijs gesteld."

Rop Monster is in elk geval wel blij met de initiatieven van Arnhem en de andere Gelderse gemeenten. "Eindelijk komt er iets van de grond. En het initiatief van Arnhem en de andere gemeenten vindt na-

volging. We zijn nu ook in overleg met de provincie Overijssel. En onze hoop is toch ook nog gevestigd op andere grote terreinbeheerders. Een aantal daarvan heeft zich al voorzichtig bereid getoond aan initiatieven deel te nemen." Monster is zelf al enige tijd werkzaam voor Skal, en houdt zich daar met de certificering van houtproductie bezig. "Er bestaan grote plannen, bijvoorbeeld om ook in Suriname een project te starten. Internationaal slaat de certificering aan, ook in een land als Brazilië, waar Smartwood de accreditateur zal zijn. Dat FSC in Nederland inmiddels toch erkend is, mag blijken uit het feit dat DGIS (het Ministerie van Ontwikkelingssamenwerking, CK) financiële ondersteuning heeft toegezegd. En de directeur van FSC is onlangs in Brussel geweest, waar de Europese Commissie zich bereid heeft getoond geld te stoppen in de certificering van houtproductie." Borgman vindt dat beheerders het principe van certificering moeten oppakken. "Als beheerder ben je misschien bezig op micro-niveau, maar je staat ook het dichtst bij de dagelijkse problemen. Voor sommige gemeenten is de afzet van hun hout van enig belang, omdat minder opbrengst betekent dat het beschikbare budget ook kleiner is. Voor ons geldt gelukkig dat het budget los staat van de houtopbrengst. Hout zien we als een produkt dat vrij komt bij het sturen van natuurlijke processen." Het gaat in Arnhem, met ruim 1300 ha bos, ook niet om grote hoeveelheden hout. "Ons hout wordt verwerkt in een lokaal zagerijtje. Een groot deel van het hout, zo'n 80%, komt als bijvoorbeeld paaltjes en meubilair weer bij ons terug. Onlangs zijn de eerste zestig hekjes geplaatst in Meinerswijk, een gebied dat wij sinds kort ook beheren." Voor de overige 20% hoopt Borgman

toch een markt te vinden. Er blijkt belangstelling te bestaan voor gecertificeerd hout, vooral bij natuurbeschermingsorganisaties als de Stichting Ark. Als aardigheidje worden er bovendien 'EKO-nestkastjes' van Arnhemse hout verkocht in bezoekerscentrum de Watermolen. Vooral om verantwoord bosbeheer dichterbij de mensen te brengen. De dienst van Borgman tracht dit bijvoorbeeld ook te bereiken door middel van een demonstratiebos, waar de bezoekers aan de hand van een uitgezette wandeling kennis kunnen maken met verschillende beheersystemen.

Gecertificeerde productie op de Solomon Eilanden

Tijdens de manifestatie Kerken in Actie op 26 augustus waren de andere hoofdrolspelers van dit artikel aanwezig met een stand. Op de tafel voor hen veel fraaie, van hardhout vervaardigde producten. Jaap Schep en Leo Stronks vertegenwoordigen Swift Nederland. 'Swift' staat voor Solomon Western Islands Fair Trade. Een organisatie die als slogan hanteert: 'tropisch hout op een eerlijke en duurzame wijze geproduceerd.' Ook hier komt de certificering weer om de hoek kijken. Swift baseert zich eveneens op de criteria van FSC.

Schep: "Uitgaande van het principe van 'fair trade' komen we op voor de lokale, kleine producenten van hout op de Solomon Eilanden." Het natuurlijke bos op de eilandengroep in de Stille Oceaan verdwijnt door toedoen van de grote Aziatische houtkapbedrijven. De monocultures die ervoor in plaats komen hebben sterk te leiden van de regelmatig terugkerende orkanen. Swift, een initiatief van de kerk op de eilanden, wil een goede prijs voor het hout bedingen, in het belang van de lokale familiegroepen die het hout leveren. Bovendien moet de houtteelt plaatshebben op

een duurzame manier. De teelt zal worden getoetst aan de criteria van de FSC. SGS, een van de organisaties die bij de FSC een accreditatie tot certificering heeft aangevraagd, moet de controle gaan uitvoeren. Het hout wordt ter plekke verzaagd en vervolgens naar landen als Nederland verscheept. In Dieren zorgt Swift Hout bv, waarvan Stronks directeur is, dat het hout wordt verkocht.

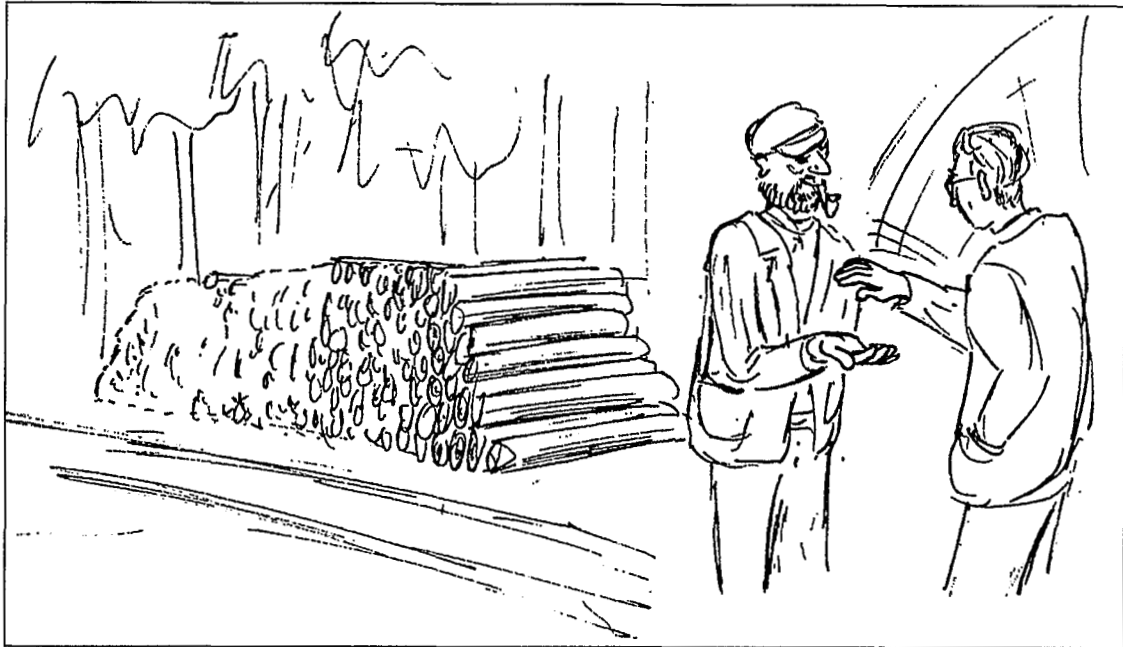
Schep, een ontwikkelingseconoom die zich erg aangetrokken voelt tot het principe van 'fair trade' om de bevolking van ontwikkelingslanden te helpen: "De prijzen die de lokale boseigenaren van de grote houtkapbedrijven krijgen voor tropisch hardhout zijn veel te laag. Deze bedrijven vertellen de eigenaren dat de huidige prijzen eigenlijk al aan de hoge kant zijn. Wij bieden ze echter zo'n 40 maal hogere prijzen. Dan is de rekensom snel gemaakt."

Swift heeft te maken met intimidatie door de houtkapbedrijven en heeft een juridische adviseur in de hand genomen om conflicten uit te vechten. Schep geeft aan dat de conflicten nog enigszins betoegeld worden door het ontzag voor de United Church, die het project steunt. "We hebben inderdaad het voordeel dat de kerk achter ons staat, ook al omdat we gebruik kunnen maken van het reeds aanwezige netwerk. Wel hebben we het project meteen ontkleurd: ook mensen die geen lid van de kerk zijn mogen meedoen." Er zijn nog meer randvoorwaarden die de kans op succes vergroten, geeft Schep aan: "Er is een onvervreemdbaar recht op de grond, dus de houtkapbedrijven kunnen de grond niet kopen. Daarnaast geldt dat alle transportproblemen zijn opgelost wanneer het transport over zee geregeld is. Tenslotte is er de drang bij de bevolking om geld te verdienen. En daarvoor zijn ze eigenlijk op de

bosbouw aangewezen." Leo Stronks vult aan: "Dit zorgt voor een economische kracht die het project aandrijft. De mensen zien in dat ze hun eigen positie kunnen verbeteren."

In september is een bosbouwkundige naar de Solomon Eilanden afgereisd om het project en de certificering verder voor te bereiden. Alhoewel Swift alle boseigenaren gelijk wil behandelen, zal er aanvankelijk een selectie van acht à tien familiegroepen worden gemaakt, op basis van milieubewustzijn en het bezit van bos waarin de gewenste soorten in voldoende mate aanwezig zijn. Schep geeft aan dat de selectie noodzakelijk, maar tevens problematisch is: "Er moet behoedzaam gehandeld worden, anders voelt een deel van de boseigenaren zich achtergesteld. Om een voorbeeld te geven: wanneer er een schip naar het ene eiland gaat om er hout op te halen, dan moet de volgende week een ander eiland worden aangedaan." Voor een deel van het bosbezit van deze groepen zal een beheerplan dienen te worden opgesteld. De naleving van dit beheerplan is bepalend voor het verstrekken van het certificaat.

Voor Swift lijkt de afzet van het in de toekomst gecertificeerde hout geen probleem. Zo ligt er een grote aanvraag van een project in Rotterdam (West 8). Swift wil zich in Nederland vooral richten op woningbouwverenigingen, kleine bedrijven en individuele consumenten. Hoewel er een voorkeur is voor een zestal houtsoorten, waaronder rosewood en vitex, wordt de bevolking niet teleurgesteld wanneer ze andere soorten en minder geschikte sortimenten aanbiedt. Stronks: "Puur economisch redenerend lijkt dit niet verstandig. Maar het is een bewuste keuze. En het is zo dat onze verkoop aan kleine bedrijven en indi-

viduele consumenten een zekere flexibiliteit mogelijk maakt." Stronks ziet wel dat het project zich in de toekomst zelf in stand kan houden. Alle daadwerkelijke kosten worden dan ook doorberekend, en er is alleen een beroep op subsidies gedaan voor de dure aanloopfase. Zo kost het laten certificeren van de houtproductie en -verwerking door SGS nogal wat. De prijzen voor tropisch hardhout moeten echter nog iets kunnen worden opgeschroefd. "Vergelijk de prijzen maar eens met die van Europees eiken. Die van tropisch hardhout liggen daar nog ver onder."

Schep en Stronks kunnen zich goed vinden in de criteria en principes van de FSC. In de toekomst willen ze de criteria wellicht zelfs aanscherpen, als de lokale situatie hierom vraagt. Nu richt Swift zich alleen op de familiegroepen met kleine oppervlakten bos, in de toekomst zal wellicht ook op grootschalig niveau worden gewerkt. De FSC-criteria maken dan wellicht het werken

met bijvoorbeeld een bulldozer mogelijk, maar wanneer de lokale bevolking daar weinig voor voelt, dan wordt dit niet gedaan. Schep hecht eraan te zeggen dat Swift zijn activiteiten plaatst in lijn met de landelijke Hart voor Hout-campagne. "Wij stemmen in met het reduceren van de import van tropisch hardhout. Maar in sommige gevallen kan men haast niet om dit hout heen. En dan kan het beter op een duurzame wijze geteeld zijn."

Conclusie

Na jarenlange discussies lijkt de certificering van de houtproductie nu geen toekomstmuziek meer. Waar de 'denkers' leken te verzamelen in discussies zonder einde, hebben de 'doeners' de draad weer opgepakt. Rop Monster is enthousiast over de nu lopende projecten en over de plannen die voor de toekomst bestaan. "Het potentieel voor een succesvolle introductie van gecertificeerd hout is zeker aanwezig. Maar we moeten niet vergeten dat het eerste gecertificeerde hout nog in Nederland

■ *Figuur 2: Het principe van certificering lijkt na een jarenlange discussie eindelijk de weg naar de praktijk van bosbeheer en houthandel gevonden te hebben. Illustratie: R. Jonker.*

aan moet komen. Het zal in het begin moeilijk zijn om aan de vraag te voldoen; hoeveelheden en sortimenten zijn nog divers. De goodwill is in elk geval aanwezig." Monster geeft aan dat in het verleden fouten zijn gemaakt die nu vermeden moeten worden. "Enkele jaren geleden bood ECOHOUT de bouwers van het Utrechtse provinciehuis een alternatief aan voor het gebruiken van rode meranti. EHM (de Ecologische Handelsmaatschappij) zou een alternatieve houtsoort kunnen leveren. De vraag naar de alternatieve houtsoort was echter te laag ingeschat; er was te weinig hout beschikbaar. Een dergelijke zeperd moet in de toekomst voorkomen worden." Leo Stronks: "Belangrijk is dat we steeds geloofwaardig overkomen naar alle partijen. Dit is vooral van belang in de houtwereld, waar de laatste jaren zoveel gaande is."